

“Necessita millorar”

Montserrat Bosch / © Il·lustració de Miguel Gallardo

La jornada *La millora dels habitatges en la societat postpandèmia per la Covid-19*, organitzada per la Intercol·legial i celebrada en format *webinar* on line el passat desembre, va abordar el tema amb diverses sessions centrades en l'edificació, el territori, l'urbanisme i les tecnologies de la informació i la comunicació (TICs).

El mateix títol de la jornada, en què es dona per suposat que la societat serà diferent després de la pandèmia, expressa soterradament un altre missatge: els habitatges “necessiten millorar”, el que recorda (amb una mica de maldat) l'eufemisme que el sistema educatiu va fer seu per emascarar els suspesos de tota la vida.

La rehabilitació és un vector prioritari en moltes polítiques econòmiques i estratègies de desenvolupament

Necessiten millorar els nostres habitatges? Sí, segur. Per aquest motiu la rehabilitació és un vector prioritari en moltes de les polítiques econòmiques i en les estratègies de desenvolupament sostenible que es donen en la majoria de països amb un patrimoni construït i consolidat. Però, suspensen els nostres habitatges? I aquí, per donar una resposta justificada, hauríem d'incorporar un sistema d'avaluació ben definit, acordat, contrastat, verificat, testejat i validat... Aitrament, el que podem fer és opinar.

Sí, podem dir, amb certa seguretat, que aquest any hem estat a casa més temps que mai, el que ens ha

permès descobrir les mancances, els valors, els avantatges, les necessitats, les desiderates, les coses que no funcionen, les que hem readaptat, els espais desaproveïts i els/les veïnes de davant. Hem fet un examen als nostres habitatges i segurament, si ens presentessin un qüestionari prou endreçat, seríem capaços de posar-li nota, com van fer, de manera poètica els participants al concurs de fotografia *PhotoEspaña 20 desde balcon*, o com han fet, amb una capacitat de reacció encomiable, des de l'Institut Valencià de l'Edificació, que al juny de 2020 ja publicaven els resultats d'una enquesta sobre els habitatges en temps de COVID-19².

Aquest darrer document és de molt fàcil lectura i proporciona dades i gràfics que ens permeten, atesa la proximitat geogràfica i socioeconòmica amb la Comunitat Valenciana, traslladar-ne els resultats al nostre entorn més proper. Algunes conclusions són òbvies: com més petit és l'habitatge més sensació de què la vida dels usuaris ha empitjorat, una sensació que també és, lleugerament superior, en aquells habitatges anteriors a la norma de condicions tèrmiques CT-79.

Però hi ha algunes realitats que ens haurien d'abocar a la reflexió: el 42% de les persones enquestades declara no disposar de cap espai a l'aire lliure (balcó, terrassa, pati); el 27% no disposa ni de balcó; la majoria dels enquestats han fet un ús més intensiu dels espais de socialització (cuina, menjador, estar), però no pas els majors de 65 anys, que es diferencien en l'ús dels espais perquè a diferència del conjunt, han augmentat l'ús del dormitori, la qual cosa pot indicar alguns trastorns o símptomes associats al confinament (tristesa, apatia, falta de motivació).

També hi ha bons senyals quant a la resiliència de la societat davant

la situació Covid-19. En l'opinió que els enquestats han mostrat envers el seu entorn, tot i que al voltant del 60/70% reconeixen no haver canviat d'opinió respecte la unitat de convivència (UdC), l'habitatge, el veïnat o el barri, entre un 20% i un 30% de les persones reconeixen que la seva opinió sobre l'entorn ha millorat (un 29% respecte el veïnat i un 26% amb la UdC). I tot i que el nivell de satisfacció amb l'entorn mostra poques respostes negatives, l'habitatge és el que recull més insatisfacció (13% vers un 8% el barri, un 7% el veïnat i un 6% la UdC).

Els hàbitats doncs, necessiten millorar, però no sembla que estiguin, en general, tan malament. Potser perquè el nivell d'exigència no és tan elevat entre els propis usuaris que no pas entre els professionals i/o avaluadors que sovint ens trobem davant l'encàrrec de fer una diagnosi, i que si ens posem estrictes, detectem carències i problemes greus, sinó, en el millor dels casos, falta d'informació.

■ Les prestacions relacionades amb l'habitabilitat i el confort

Segons la pròpia definició de la pàgina web, el Código Técnico de la Edificación (CTE) és el marc normatiu que estableix les exigències que han de complir els edificis en relació als requeriments bàsics de seguretat i habitabilitat establerts per la Llei 38/1999 de Ordenación de la Edificación (LOE). Per tant, i com a mínim, des de l'entrada en vigor del CTE (29 de març de 2006) els edificis garanteixen les condicions d'habitabilitat mínimes i, els habitatges construïts anteriorment, disposen d'un marc normatiu que hauria de permetre arribar a assolir també, a partir de la rehabilitació, aquests paràmetres prestacionals.

Certament, el CTE és una molt bona eina per a “examinar” els edificis: des dels diferents documents

bàsic podem anar recollint totes aquelles condicions d'habitabilitat que ens permeten complir amb la Llei: protecció contra la humitat, recollida i evacuació de residus, qualitat de l'aire interior, subministrament d'aigua, evacuació d'aigües i, recentment, protecció enfront del radó (DB HS Salubritat), benestar tèrmic i il·luminació (DB HE Estalvi d'Energia), protecció contra el soroll (DB HR) i seguretat d'ús i accessibilitat (DB SUA).

Però, efectivament, queden paràmetres per avaluar que escapen del marc normatiu: no és suficient amb garantir el subministrament de l'aigua sinó que cal garantir-ne la qualitat; el mateix passa amb la llum, que el CTE exigeix complir quant a lux mínims segons l'ús dels espais però enlloc parla de la qualitat de la llum o de la necessitat d'entrada de llum natural real (hauríem de repensar-nos el nom d'alguns patis de llums que no són més que pous de tristesa). I què dir de la toxicitat dels materials o de la paradoxa dels "edificis malalts", que mereixen un article només per si sols².

■ Invertir en els edificis

Aquestes haurien de ser condicions bàsiques garantides sense escatimar. I aquest hauria de ser l'objectiu del sector de la construcció: dissenyar i construir bé però, atesa la situació amb múltiples factors que ens hi aboquen: rehabilitar, condicionar i renovar el parc edificat. I en aquesta línia es donen tots els moviments, com mostra la publicació de la *Renovation Wave*⁴ per part de la Comissió Europea (octubre 2020).

Aquest és el gran "repte verd" per als proper anys: una "onada de renovació" enfocada en millorar l'eficiència energètica dels edificis i reduir la petjada de carboni, que pretén duplicar la taxa de renovació per reduir les emissions, impulsar la recuperació i disminuir la pobresa energètica. D'aquí al 2030, es podrien renovar 35 milions d'edificis i crear-se fins a 160.000 llocs de treball verds addicionals en el sector de la construcció. I amb el següent objectiu: amb quasi 34 milions d'europeus que no es poden permetre

D'aquí al 2030 es podrien renovar 35 milions d'edificis i crear-se fins a 160.000 llocs de treball verds addicionals

escalfar les seves llars, les polítiques públiques de foment de la renovació eficient des del punt de vista energètic són també una resposta a la pobresa energètica, contribueix a la salut i el benestar de les persones i ajuden a reduir la seva factura energètica.

En paraules de la pròpia Comissió: "la crisi de la Covid-19 ha posat el focus d'atenció en els nostres edificis, la seva importància en la nostra vida quotidiana i els seus punts febles. Al llarg de la pandèmia, la llar ha estat el centre de la vida quotidiana de milions d'europeus: una oficina per al teletreball, una guarderia o una aula improvisada per a nens i alumnes, i per a molts el lloc principal per les seves compres o el seu entreteniment per internet.

"La inversió en els edificis pot aportar un estímul molt necessari al sector de la construcció i de la macroeconomia. Les obres de renovació requereixen molta mà d'obra, creen ocupació i inversions vinculades a cadenes de subministrament sovint locals, generen demanda d'equips altament eficients des del punt de vista energètic, augmenten la resiliència enfront del canvi climàtic i aporten valor a llarg termini als propietats".

És un repte en el qual ens hem d'implicar totes: les administracions, el teixit empresarial, la Universitat i els col·legis professionals,

cadascú en la seva àrea i a partir de les eines que li són pròpies. La Universitat, de la qual en formo part, impartint una formació adequada a aquesta realitat, reforçant vincles amb la professió i fent-se més permeable i reactiva al món canviant. Val a dir que, en els darrers anys, els continguts han anat incorporant més diagnòstic i rehabilitació a mida que ens adonàvem de la necessitat, al sector, de professionals instruits i interessats per a aquesta especialitat que exigeix probablement, més cultura constructiva i altres sensibilitats que cal educar de bon principi (vegeu peça destacada).

No podem, però, caure en l'auto-complaença: si l'any 2014, el Buildings Performance Institute Europe, considerava l'estratègia espanyola presentada per a la rehabilitació energètica d'edificis com "una de les millor valorades per la seva avaluació tècnica del parc existent i de les oportunitats d'estalvi energètic", tres anys més tard, estava col·locada com una de les pitjor valorades per manca de compliment dels objectius presentats i la demora en desenvolupar el marc d'actuacions.

L'habitabilitat, la qualitat de vida, el confort, la salut depenen de com són els nostres edificis, ja que hi passem el 80% de les hores

El passat 2020, l'actualització de l'estratègia de rehabilitació energètica espanyola va tornar a rebre un excel·lent, cosa que hauria de significar un impuls per a la implementació de les actuacions. I aquesta vegada sí, tractar de mantenir les

bones notes i superar les barreres que ens impedeixen avançar en la rehabilitació dels habitatges, que no són tant tecnològiques o normatives sinó més d'acceptació i veritable compromís social.

■ Una necessitat social

L'habitabilitat, la qualitat de vida, el confort, la salut en definitiva, depenen de com són els nostres edificis, ja que en ells passem el 80% de les hores (treballant, descansant i/o socialitzant). Per això fa que pensar quan ens trobem amb l'arquitectura dels sanatoris antituberculosos que van projectar els arquitectes del Moviment Modern (o els racionalistes més a casa nostra). Animo des d'aquestes línies a la lectura del llibre de Beatriz Colomina *X-Ray Architecture* i a navegar per la xarxa per resseguir el rastre d'edificis plens de llum, de terrasses des d'on prendre l'aire saludable i els banys de sol, de l'estudi (sense programes ni simuladors) de la incidència solar i de la ubicació de les finestres des del punt de vista de l'habitador, com és el cas del sanatori de Palmio (Fin-

La rehabilitació d'edificis no és només una qüestió tecnològica, precisa incorporar noves estratègies i qüestions ètiques

landia), d'Alvar Aalto, construït entre 1929 i 1933.

I pensar que la rehabilitació d'edificis no és només una qüestió tecnològica, precisa incorporar noves estratègies i qüestions ètiques com l'equitat i el dret a un habitatge digne i segur. És una necessitat social i ha de considerar-se com un objectiu de desenvolupament sostenible per a una societat millor. ■

L'autora: Montserrat Bosch és arquitecta tècnica, llicenciada en Humanitats i màster en Sostenibilitat. És doctora per la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) i titular d'Universitat a l'Escola Politècnica Superior d'Edificació de Barcelona (EPSEB).

Algunes bones iniciatives

Alguns exemples de com podem afrontar aquest "repte verd" amb la necessària renovació dels edificis des de tots els fronts són la nova oferta del Màster Universitari en Diagnosi i Tècniques d'Intervenció en l'Edificació, que ha començat aquest any, molt dirigit a professionals que volen fer-se experts en aquesta especialitat, o els projectes europeus en els quals participem, en col·laboració amb diferents universitats europees, per definir els perfils professionals, la formació, i desenvolupar eines i plataformes de difusió d'experiències exitoses i/o de materials i innovacions tecnològiques.

També el CAATEEB està fent una molt bona feina en aquest sentit. Només cal estar al dia de les propostes que apareixen setmanalment a la pàgina web: les webinars gratuïtes que s'organitzen relacionades amb els certificats d'habitabilitat i d'eficiència energètica o les actualitzacions en els models de rehabilitació per assolir edificis Nearly Zero (NZEB); els cursos de formació de llarga durada; també la pàgina de l'Agenda de la Construcció Sostenible (ACS), plena de continguts amens i alhora absolutament rigorosos i que recomano fervorosament; així com l'espai web "Aparellador, tècnic de capçalera" on trobar els professionals que organitzen i gestionen la conservació i manteniment dels edificis.

Una altra excel·lent aportació també ho són les dues categories en Rehabilitació Patrimonial i Rehabilitació Funcional dels Premis Catalunya Construcció, de periodicitat anual, que atorga el Col·legi i que serveixen per posar en valor actuacions destacades, fer difusió de l'excel·lència professional, mostrar referents, sempre necessaris i que conviden i esperonen. A veure per quan també una categoria a la innovació en sostenibilitat, que podria ser un al·licient perquè ens pensem els projectes i l'execució dels edificis amb altres intencions. ■

Notes:

1. <https://www.phe.es/phedesdemibalcon-galeria-de-imagenes-destacadas/>
2. Nuestras viviendas en tiempos del COVID-19 | CaLab
3. Podeu consultar la NTP 289: Síndrome del edificio enfermo: factores de riesgo, publicat per l'Instituto Nacional de Seguridad e Higiene en el Trabajo i disponible a https://www.inast.es/documentos/94886/327156/ntp_289.pdf/7299d03d-aba7-4b06-8adb-5d9732fb5eb9
4. Disponible a https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/ip_20_1835
5. https://epseb.upc.edu/ca/estudis/mudiatec/mudiatec?set_language-ca
6. Projecte SMART Rehabilitation 3.0, en el marc de la Convocatòria Erasmus+, finançat per la Unió Europea <https://smart-rehabilitation.eu/>
7. https://epseb.upc.edu/ca/estudis/mudiatec/mudiatec?set_language-ca
8. Projecte SMART Rehabilitation 3.0, en el marc de la Convocatòria Erasmus+, finançat per la Unió Europea <https://smart-rehabilitation.eu/>